

אנגיוכסיל, תרופה נדירה

בנימין תמוז

רחביה אברמסון אהב לנסוע. כשמת עליו אביו, והוא ילד קטן, נקבעה בלבו תודעת התענוג שהפיק מן הנסיעה באוטובוס, אשר ליווה את הארון לבית הקברות. ואף שכבר ביום ההוא ידע עד היכן הדברים מתמיהים, לא נשתנו הרבה בתהפוכות הזמנים. אדרבה, תאוות הנסיעה והעקירה הארעית, לרגל צרכים כל שהם וגם ללא כורח כלל, גברה ונתעצמה בו במידה מופרכת. חביבה עליו מכל היתה הנסיעה ברכבת, שם יכול לנוע, ממושב למושב, אם נתאכזב מחוות-פרצופו של שכן לנסיעה. במשך שעתיים או שלוש היו כמיהותיו וסיכוייו להשליך עוגן בגשמתו של הזולת עוממים בתוכו כרמץ ומפליגים את הזיותיו, כתעתועי אורות הפצה, שקריצותיהם נשתלות שתילה עקרה בלב הנווד.

מתגורר היה עם אמו בדירה שנתרוקנה מזמן ובעוד הוא מלגלג על הפצרותיה, הגוברות ותוכפות ברבות השנים, להביא אשה אל הבית, נדמה לו שהיה מקדם בברכה בואו של גבר, אילו נתרצתה אמו לחזור ולהנשא לאיש. אבל האם הקיפה חייה בפולחן האב המנוח והבן שיקע עצמו בצפייה, חידלת נסיונות של ממש, להופעתה של האשה כלבבו.

נערות ונשים, שהיה עושה עמהן שבוע או חודש, לא הביא אל הדירה, ולילות שלא לן בביתו כבר חדלו מזמן להצמיח בלב האם ציפיות של שמחה. כשהיה חוזר בבוקר ומחטט במקרר, היתה אמו אומרת בלבה כי אשה שלא טרחה להכין פת שחרית לגבר אשר עשתה עמו בלילה, אינה ראויה להכנס לבית זה. רחביה אף הוא היה סבור כמותה, בענין זה, כבכמה ענינים אחרים, כל זמן שלא העלתה האם סברותיה בקול.

רוב חבריו מנוער נשאו להם נשים ושקעו אי שם מעבר לאופק חייו, בהותירם פיסת זכרון מאדימה בשולי הימים, הנעצמים כענני סתו אפרפרים וצוננים.

מן הימים, שהיה מתפרנס משעורים פרטיים נותרו כמה תלמידות, שזכרוהו לטובה גם לאחר שנים רבות ובעלה של אחת מהן המליץ עליו פעם אחת לפני עורך דין, לתת לו משרה של לבלר. לאחר כמהצית השנה, כששוב היה מחפש לו התעסקות, חזר ונעזר על ידי אותו בעל, שמן הסתם היה אוהב את אשתו הרבה; שכן ניכר היה מסבר פניו, כשמצא לרחביה את משרתו השניה, כי אין הוא בטוח, שמותר לו לסכן את שמו הטוב בהענקת המלצות לתמהונים. מאותו יום חדלו בני הזוג לברכו לשלום ברחוב והוא לא בא אליהם עוד, אף שהיה טעם מספיק לכך, כשלושה חדשים לאחר מכאן.

ככל שחלפו הימים, ככל שנעשה ותיק יותר בתל אביב שלו, כן גבר השממון סביבו. דומה היה לאילן שסיגל עצמו לאדמת ציה. כל שאר האילנות שניטעו מסביב הוכו בשדפון ועלו באבק השמימה ואילו הוא לבדו, בלא שישמח או יתעצב על כך, ניצב על מקומו ועיניו כלות למראה המדבר המרהיב גבולותיו. אלא שאילן אינו יכול לנוע אחר נירים חדשים ואילו רחביה אברמסון גילה, עוד בשחר ילדותו, כי אפשר לנסוע.

כשהיה ילד והפרוטות שבכיסו היו קטנות ומועטות נסע לרמת גן או לפתח תקוה והיה משוטט ברחובות שלא הכיר בהם שום אדם ובשבילים שבין הפרדסים, גורר סנדליו בעפר אדמדם וצהבהב ושותה מים מברזי השקיה דולפים.

כשנתרבו המטבעות בידו הגיע עד חיפה, עשה כמה שעות בביתה של דודה אחת, כשהוא מספר באזני הוריה הזקנים על טעם בואו לעיר — דברים שהיה חפץ בהם בכל מאודו. אחר כך ירד לעיר התחתית אל הנמל, העלה חשדות בלבו של נוטר, שהזעיק שוטר בריטי, כדי שיעצור את המשוטט. בתחנת המשטרה נהנה מן הצינה והאפלולית של חדר החקירות, ענה בניחותה לשאלות והצטער על שהשיחה הגיעה עדימהרה לקצה. אף על פי כן לא יצא משם ריקם. החוקר האנגלי שיבח את האנגלית שבפיו וטעמה של המחמאה עמד בלבו עוד שעה ארוכה, כשהוא מחייך לעצמו וחוזר במחשבתו על כמה משפטים, שאפשר היה לאמרם יפה יותר, אילו ניתנה לו שהות להאריך מעט בישיבה, באותו מקום של רוגע.

באחד הימים הגיע רחביה אברמסון גם לירושלים וביקור זה היה טבוע בחותם של יחוד מיוחד. הריקנות שהיתה פושה בלבו, לאחר ביקורים במושבות או בחיפה, היתה עומדת בעינה ימים רבים והיתה מונעת אותו מלחזור ולבקר באותם מקומות, במשך שבועות וחודשים. זמן רב היה חולף עד שנתמלא בור-האכזבות מחולייתו והתשוקה לחזור ולהגיע למקומות ההם היתה פוקדת אותו מחדש.

לא כן הביקור הראשון בירושלים. אף שהיה דומה כמעט בכל למסעות האחרים, הצמיח בלבו געגועים כבר למחרת היום. ברי היה לו, כי מה שלא עלה בידו בפעם הראשונה, יעלה ויבוא בשניה, ללא כל ספק. ירושלים נתאכלסה בדמיונו נשמות, גופים ופרצופים, שלא ראה אותם מעודו, אבל רק אליהם נכסוף נכסף כל הימים.

יום חורף אחד, בינואר שנת 1939, עלה רחביה אברמסון, בשעת בוקר מוקדמת, לרכבת הראשונה היוצאת לירושלים. צינתו הלחה של החורף התל-אביבי, שאפפה אותו בצאתו מן הבית, נתחלפה לו, בתוך הקרון, בחמימות מעופשת שהותירו נוסעי יום אתמול. בתחנות הכפריות שבדרך הופיעו בקרון פלחים עם נשותיהם, עמוסים סלי נצרים ובהם צידה לדרך — תבשילי ירקות בכדי חרס, פיתות, שצוררים אותן על פי הצלוחיות וקלחים של חסה ארוכת עלים, המבצבצת מתוך הסל ומשמשת ריפוד לזוג יונים, או לתרנגולת כפוחה, שהם גולת הכותרת של סל הצידה, שי מובל אל הקרובים המתגוררים אי שם בדרך שבין ספאריה לביתר. ואם שוטר ערבי או נוטר ערבי היה הנוסע, יוצא לביתו לחופשה של יממה, ברי לך שהתרנגולת, או זוג היונים, הם שי של שוחז, מס קבע מידי הפלחים הנתונים למרותו. נוסעי רכבות בימים ההם זוכרים מה רב להתמיה היה מספר השוטרים הללו בכל קרון. רחביה אברמסון היה קושר עמם שיחה, שעיקרה הבנה הדדית בין שני העמים היושבים בארץ וטינה משותפת על הבריטים השליטים. בשעת שיחה כל אחד מן הצדדים יודע ומרגיש כי החזית המאוחדת הזאת תלויה על בלימה, וכוחה יפה לנסיעות של רכבת, להושטת חפיסות של סיגריות איש תחת אפו של רעהו, להזמנת משקאות "על חשבונאי" מידי הדייל הגורר דלי ממולא גושי קרח ובקבוקי גזוז; ערבי ויהודי כאחד יודעים, כי אחת לשבע שנים בערך יפרצו "מאורעות"; על גבול יפו יישחט לפתע עגלון יהודי ובחברון הרחוקה יאנסו אם לעיני בנותיה ויעלו את הבית על יושביו באש, והאנגלים יכריזו עוצר ויאסרו יהודים נושאי נשק בלא רשיון.

— "הכל מהאנגלים, בני הזונה" — יאמר הנוטר הערבי לרחביה אברמסון ויבלע את ליחת חטמו, לאחר שתקע בו כבשופר, לטהר את גרונו.

— "אילו היינו מתאחדים נגדם" — יאמר רחביה אברמסון באנחה. הנוטר הערבי יורק יריקה גדולה לתוך המעבר שבין הספסלים (משמע, לאחר ככלות הכל, לא בלע את ליחתו, אלא התקיץ אותה ליריקה במעמקי בית הבליעה) ואומר: "אינשאללה" ומושיט לרחביה סיגריה ערבית דקה ודלילה, שהוציא בשתי צבעות עבות מתוך קופסת פח ישנה של סיגריות אנגליות.

אשה יהודיה מבנות ירושלים, שביס צבעוני לקדקדה הקרח ותינוק ישן בחיקה, מביטה מתוך תיעוב גלוי ברחביה אברמסון, המגלגל שיחה עם גוי מזוהם, שירק זה עתה לעברה וטינף את חבילותיה. הנוטר הערבי מפרש את מבטה כמחנה של ידידות והוא שולח ידו ומדגדג בצפורן שחורה, גסה ומפוצלת, את סנטרו של התינוק. עיני האם נפערות בבהלה, אבל פיה מתעוות בחיך. גלות, רבונן של עולם, גלות.

צעירה, שפניה הוריקו לפתע, נחפזת, בתנועות שכבר אין לה שליטה עליהן, לפתוח זוגיגיתו של חלון. היא מקיאה החוצה והרוח נושאת את הנוזלים ומטפיחה אותם פנימה, אל הקרון. קריאות זעם עולות מכל עבר, אבל הנוטר הערבי מקנת בנחת את פניו ונוף באנשים. שיתביישו להם! אשה חולה, איפה הלב שלהם?

אזיר החוץ, שפלש בעד החלון, מבשר לרחביה אברמסון כי הרכבת כבר עושה דרכה באזור ההרים. צינה יבשה ודוקרנית חודרת לקרון והאזיר הדליל חותר אל הריאות בכוחות עצמו, כביכול, שואב את הסרעפת כלפי מעלה והאדם כמו געשה פטור ממלאכת הנשימה המיגעית, אשר בשפלה היא מתישה את הכוחות.

רחביה אברמסון נודד אל קרון אחר, ששם אין מכירים אותו, פותח חלון ותוקע פרצופו המחייך

אל משבי הרוח, המזנקים בעקבי הרכבת וחולפים על פניו בענני עשן הארובה ובניחוח עשבי ההרים, לסירוגין. עתה הגיע ובא הרגע, שלשמו יש נסיעות בעולם. הוויתו היום-יומית של רחביה אברמסון החלה שוקעת במהירות מאחורי הגבעות הסלעיות שהרכבת מניחה מאחוריה במאמץ גדול כל כך של נשיפות, שאיפות וחריקות, העולות מכל פתח, ארובה, בורג וחיבור בלמים, שלה עצמה ושל המסילה, שעליה היא זוחלת אל מעלה ההרים. בעוד רגע אי אפשר יהיה לראות את מישור השפלה שממערב. הירקות הדשנה והצפופה של שדות, פרדסים ובתות מוקפות צבר, לכליאת הצאן, יוותרו, נעלמים, מאחור, ולעומתם יקיפו קירות הסלע, בהם נפרץ נתיב המסילה ואחר כך תכנס הרכבת אל הואדיות הרחבים, תנוע בשולי הר, שאדמתו נסחפה משכבר, או נותרה לפליטה מכוחן של טראסות אבן, התומכות קומץ אדמת חומר אדומה או שחורה, נושאת בגאווה זר עצי משמש, תפוח או שקד. על פני רצועות אדמה רחבות יותר נטועים כרמי גפן משולשים, הנדחקים בזוויות חדות להפליא אל מעמקי של משטח אדמה שבצלע ההר הערום. עיניו של רחביה אברמסון תרות במעלה המדרון, למצוא את המערה המכונה מערת שמשון. בהיותו ילד, נוסע בחברת אביו ואמו, אל סבתא שבעיר העתיקה בירושלים, לליל הסדר, למד על מציאותה של אותה מערה. אבל מאז לא היה בטוח אם הוא מזהה נכונה את מקומה. מאז מת אביו, ואחר כך סבתא, נעשו הרבה דברים ודאים למסופקים, ומערת שמשון בתוכם. התחנות הסמוכות לירושלים מזרימות אל הרכבת המולה רבה של פלחים נושאי טנאים, המבקי שים למכור ירקותיהם ופירותיהם בשוקי העיר. הללו אינם נוסעים להנאתם ולבם גם ברכבת וביושביה וצטום מלקיט את החג, שכמה מן הנוסעים מביאים עמיהם. הפלחיות המצומקות מטילות את טנאי הפירות תחתיהן ברגע שרגלן דורכת על רצפת הקרון ואינן מבחינות בשובל שמלה שנדרס או במזוודה שנתמעה, גם אינן מגיבות על טרוניות, קללות או דחיפות. כבהמות רעולות עינים, הסובכות את האנטיליה, הן עושות דרכן במשעול החבוט שבין הרציף לפנים הקרון, קורסות תחתיהן בסמוך לטנא, ובעיניים עצומות הן מצפות לשעה שבה תגיע הרכבת לירושלים. מבע פניהן החתומות כמו מאיץ בשקשוק הגלגלים, תוך גילוי קוצר רוח נרגז. רחביה אברמסון מתלבט בין הארגזים והסלים, בוחן פרצופיהם של הפלחים וחוזר ומשפיל עיניו כל אימת שהוא נתקל באיבה העייפה של פניהם הקמוטות. צפירה ממושכת מבשרת את סופו של המסע.

בנחת פוסע רחביה בדרך המוליכה אל העיר, אבל עד מהרה פולשת הצינה אל פתחי שרווליו ואל מיפתח האפודה. הוא מזרז צעדיו, מנתר כמה ניתורים תחתיו, להחם את מרוץ הדם, מניע זרועותיו לאחור וחוזר-חובק את חזהו, כמנהגם של אסירי סיביר בסרטים. קור שקוף, שמיים חלביים, בלא תכלת ובלא ענן, רובצים על העיר הריקה מאדם. כמה דמויות מכורבלות במעיל נחפזות לחצות את הרחוב ולהעלם בפתחי חנות או במבוא של בית. רחביה לבדו חורש את בוקרה של ירושלים. העיר מצפה לשלג ראשון, המתעכב, כקונדס, על פתחי השמים הלבנים והקפואים, יודע שמצפים לו ונהנה. ברחוב הנביאים ראה רחביה אדם מביט בו מתוך חלון אטום. לאיש היה זקן זעיר ואדמוני וקצה אפו היה דק וסמוק. האיש רמז לו על המבוא, שיכנס. רחביה עלה בשלוש מדרגות, פתח דלת ברזל ירוקה ונכנס אל חדר אפלולי, מחומם יפה ומעומס ספרים, מרצפתו לתקרתו. אלא שהספרים דומים היו זה לזה, בצבעם ובגדלם ומתוך הכתבות הזהות שעל גביהם נסתבר לו טיב המקום שאליו נקלע.

עד מהרה היה רחביה אברמסון שקוע בויכוח נוקב עם המיסיונר המשומד. תוך רבע שעה השמיע כל מה שהיה לו לומר בגנותה של הנצרות. אחר כך הוכיח למיסיונר שאין אלהים, ושוב לא מצא ענין בחדר החם ובאפלולית המרדימה.

ואף על פי שעלב בבורא, לא הסיר הקדוש ברוך הוא חסדו מרחביה אברמסון (כפי שהוא עצמו אמר בלבו, מקץ שעה קלה) והוליד רגליו אל ספרייתם של שוחרי תרבות צרפת. אף זה היה מקום של ספרים ותנור, אלא שהגברת הזקנה לא ביקשה להעבירו על דתו. רק רוצה היתה שידע, כי תרבותה של צרפת נעלה על תרבויות כל העמים, כפי שכבר אמר באלזאק, ובצדק, שאת חנה ויפיה של אנגליה, למשל, אפשר למצוא בכל מקום, ואילו הדרה של צרפת, רק בצרפת הוא שוכן כבוד.

רחביה נטל לו ספר "ביאורים לספרות. הערות והארות לתולדות הספרות. פרקים נבחרים — שעורים לדוגמה ושאלות לבחינות" ובעמוד 550 מצא נאום אשכבה, שנשא לואי פאסטאר על קברו של הכימאי סנט קלאר דאָויל. אף שהנאום לא היה ארוך, היתה השגתו של רחביה בשפה הצרפתית קצרה והוא עיין בעמודים שלפניו שעה ארוכה. על סנט-קלאר דאָויל לא שמע מעודו ואף על פי כן נתקשרו עיניו דמעות למקרא כמה פסוקים נרגשים של פסטאר. בבקשו להסתיר את התרגשותו מעיני העלמה הקשישה, שלא זוה מעליו, מיהר להניח את הספר מידי, קם, כאדם שלפתע עלה בלבו זכר פגישה דחופה, ונפרד מעל הספרנית במלים מגומגמות ונמרצות. רחביה אברמסון סלד מפני הרעיון, שהזולת יחשוב כי מבוקשו עלה בידו. את רגשת לבבו מתרבות צרפת שמר לעצמו.

הוא נחפו לחזור אל תחנת הרכבת והגיע בזמן. את הדרך בחזרה עשה מעולף חושים, חוזר בזכרונו אל כמה משפטים מנאומו של פאסטאר ומעלה בדמיונו את פאריס הערפילית, ביום חורף רחוק של שנת 1881. תהלוכה של לובשי שחורים נעצרת בבית העלמין, על פי קבר פתוח, סגל חבורה של אנשי מדע, אמנים וסטודנטים. לואי פאסטאר זוקף סנטרו המזוקן, משפיל עיניו ועוצמן ומלים נפלאות, מלים צרפתיות יפות וחלקקות, שוטפות את האויר האפור. ימים שלא ישבו עוד, אומר רחביה אברמסון בלבו, צבוט געגועים והתרוממות-הנפש, נכסף אל עולם זמן שלא ידעם מימיו.

אותה נסיעה היתה טובה בעיניו כל כך, עד שמקץ שבוע ימים, ברפות הקור מעט, שוב היו רגליו עומדות בירושלים. מעודד מן המסע הקודם החליט לסטות הפעם ממנהגו ולערוך ביקור של נימוסים בבית מכרים. באחד הבתים שבסימטת החבשים, מול שער הכנסייה הקופטית כבדת הכיפה גרה סטודנטית, שזה עתה נכנסה ללמוד באוניברסיטה. כחצי שנה קודם עזר לה רחביה אברמסון לגבור על קשיים במתמטיקה, בשעה שעמדה לבחינות הבגרות. עתה, שהמתמטיקה היתה מאחריה, למדה ספרות ופילוסופיה. היא הנערה, אשר מקץ תריסר שנים עתיד בעלה להמליץ על רחביה לפני עורך-דין לקבלו כלבלר בלשכתו. הוא מצא את הבית בלא קושי, שוטט בחצר, הציץ בפתקים שעל הדלתות, הפונות למרפסת דמוית ח', עד שמצא את שמה והקיש על הדלת. היא התגוררה בחדר עם חברתה, אף היא תלמידה במחלקה למדעי הרוח. את רחביה אברמסון הציגה מתוך גאווה, כ"משורר שכבר פירסם בדפוס וגם במקרה היה מורה שלי למתימטיקה, שהוא נורא חזק בזה". כפה של הנערה השניה היתה רכה ולחה ובלחייה עמדה אדמומית-תמיד, ערוכה ככתם מבהיק לעומת החוורון שכיסה את סביבי פיה. אבל השפתיים, שוב היו ארגמניות. השתים נמנו וגמרו, כי לא יתכן שאדם מוכשר כמותו יהיה מהלך בעולם בלא השכלה גבוהה, בעוד הן, תלמידותיו הדלות ממעש, זוכות בכל מכמני הדעת. תחילה ניסה רחביה להעמיד בנין גדול של טעמים, מדוע חייב אדם להנזר ולהזהר מלטעון את מוחו בגבבה של נוסחאות ופטפוטי אקדמיה; אבל כשקלטה אזנו — בריתחת הוויכוח — כי הן מעמידות לרשותן מקום לינה בחדרן, עד שיסתדר, מצא מקום לוותר (אגב לגלוג ללא-פשרה על האקדמיון) ולנסות להאזין למה שיש להם לומר שם, על ההר.

הוא כתב לאמו כי גמר אומר לעשות מעשה, שהיא בודאי תשמח עליו מאד. וכי מיד עם סיום ההכנות הדרושות יודיענה פרטים נוספים.

בערב טרחו הנערות והכינו סעודה חמה של תמחית תפוחי-אדמה, ביצים ותה בחלב ממותק, שוויצרי. אחר כך הומיניהו לבוא עמהן ל"טוב טעם", בית קפה שבו נתכנסו, סביב לתנור פחמים לוהט, אלה שלא השיגה ידם לפשר את צינת החורף בחדריהם. על כוס תה היו יושבים עד סמוך לשעת הצות, ורוב הערבים היה מצוי שם גם הפרופסור למטאורולוגיה, חובב שחמט נלהב, אשר אשר רק בין הסטודנטים מצא את המעניינים והמרתקים שביריביו.

למרבה אַשרן של הנערות הביס רחביה את הפרופסור, שלוש פעמים יצופות, לתדהמת כל הנוכחים. "ידעתי ששחמט הולך עם מתימטיקה. אבל לא ידעתי שעד כדי כך", צווחה תלמידתה, קורנת מגאווה. המלומד, שלא הוציא עד כה הגה מפיו, משקלט את התיבות "מתימטיקה", זקף אוניו. "אדוני מתימטיקאי?" רחביה הגביה כתפיו דרך ענווה, גמגם ואמר שבעצם רק חובב הוא וכלל

לא מקצועי. הפרופסור ביקש לדעת באיזו פקולטה הוא לומד וכששמע כי אינו לומד באוניברסיטה, נזף בו אבהית ושאלו אם רוצה הוא ללמוד מטאורולוגיה.

"הוא תופס לו קרבן, המסכן", התלחשו הסטודנטים מסביב וגיחכו בהחבא.

"סוף סוף יהיה לו שומע אחד בהרצאות ושנים בסמינריון".

לבו של רחביה אברמסון הלם והתלבט בחוזהו, כצפור שנפרץ כלובה ועדיין אין היא מאמינה כי אמנם תוכל לפרוש כנף.

הוסכם ביניהם כי הפרופסור ידאג למצוא לו עבודה באוניברסיטה. עבודת נקיון, שטיפת רצפות, בערב, או משהו דומה. רחביה מלמל דברי תודה והבטיח להתייצב ממחרת בבוקר במשרדו של איש חסדו, על ההר.

כשחזרו השלושה לחדרן של הנערות, היו שותקים שתיקה מודעת, חגיגית ומכריזה על עצמה. בחדרן של הנערות היה הקור עז כל כך, עד שמגע היד בגולות הנחושת של המיטות צרב את העור. הן נחפזו להתקין את המיטות ותלמידתו, בהורותה על מטתה שלה, אמרה "אני חושבת שאין ברירה" וצחקה, ברמזה לרחביה שיתפשט וישכב. אחר כך לחשה על אזנו שמוטב כי שלשתם ישכבו יחד, כדי שחברתה "לא תחשוב מי יודע מה שנעשה כאן" וש"חוף מזה הקור גורא ואיום". לרחביה נדמה כי סמוקת הלחיים יצאה ממתנה ובאה אל משכבם עוד לפני שתלמידי דתו קראה לה, בלחישתה, לעשות כן. ובעוד תלמידתו חובקת אותו חביקת-אחוזה משפחתית, קרבה חברתה את לחייה אל כתפו ובטנה נגעה בירכו. הם פטפטו על "המזל העצום" שהאיר פניו לרחביה, ושככלל נפלא להיות יחד, ביחוד בחורף.

מתוך צחקוק שמתחת לשמיכה שאלה תלמידתו איך זה להיות בעל לשתי נשים ואם זה לא נורא מצחיק ומשונה. רחביה, ששכב על גבו, הביט בתקרה והיה תמה על שמצב מהולל זה, של שינה בשלושה, עטה בן-רגע מורגלות שבשיגרה, והיה רוגו על הגסת הלב שנוהגת תלמידתו בענין. בדמיונו ראה את עצמו מטאורולוג ממשלתי, בעל לשתי נשים, ולא ידע מהו שהבהילו יותר: הפוליגמיה או המטאורולוגיה. לפתע נמצא אחוז פחד גדול, לרגל ההחלטה המבוהלת שנפלה בבית הקפה בינו לבין הפרופסור, ולנגד עיניו נתלבטו ועמדו קטעי דברים בגנותם של המדענים המדויקים ובשבחה של השירה בת החורף, שאירש לו בלבבו כל ימיו. זרועותיו, שהיו מונחות לצדי גופו, קפואות, נפרשו עתה לחבק את הנערות, שבקרבן ביקש למצוא מפלט מן הפח שנטמן לו זה עתה.

הן נענו לו ברכות, גיפפוהו בגופותיהן וזרועותיהן נפגשו מעבר לגופו ובחבקן אותו חיבקו גם אשה את רעותה.

בבוקר, כשעלה אל ההר, נתברר לו, במשרדו של הפרופסור, כי משרת שוטף רצפות תפוסה עתה ומשרה אחרת אין. המלומד הצטדק, הצטער והפציר ברחביה להתאזר בסבלנות.

בצאתו לחצר האוניברסיטה חש כי אבן גולה מעל לבו. שוב הביטו בו מרחבי ההרים הבטה של הבטחה ורק עתה עמד על עצמת המועקה שהיה שרוי בה כל הלילה. בת-השיר חזרה וזמררה באזניו מזמורי חדווה ומפלצת המטאורולוגיה רבצה מובסת, כדרקונו של גיאורגיוס הקדוש, ועמה הובסו, בפעם האלף, מצודות העולם העסקני והטורד, המצודות הפרושות לרגלי המשוררים אשר מעולם. הוא חזר וירד העירה, רשם פתק של תודה ופרידה לידידותיו ובאוטובוס הראשון חזר לתל אביב, מאושר, חוגג ויודע כי המסע לירושלים ישתזר, אי-פעם, בתוך שירה גדולה, ככל הכתוב בפנקס הרשימות אשר עמו, הפנקס המחזיק, כבר עתה, חומר למפעל ספרותי עתיר אפשרויות.

ב

זמן מה לאחר פרוץ מלחמת העולם התגייס לצבא הבריטי. על מחאותיה של אמו גבר בלא קושי, ביחוד מפני שאטם את לבו מלהזדהות עם חרדתה, בעוד שצייר לפניו, בצבעים עזים, את החרפה אשר יעטה, לכל חייו, אם ישתמט מלמלא חובתו. "מה אומר לנכדיך, אשר ישאלוני: אבא, מה עשית בימי המלחמה?" — נצחה בדברים והעלה חיוך נעצב בפניה. כתנאי שימצא לו משרה קבועה, מיד כשישוב, הסכימה אמו להפרד מעליו, מתוך אזהרות, עצות ודמעות. הוא הבטיח, על דרך הבדיחה היהודית, שלא יתעייף יתר על המידה; יהרוג גרמני וינח, יהרוג וינח. וכך, כגבר

של ממש, לועג לבאות ונחלקי, שכם אחד עם כל העולם החפשי, למשימה הגדולה, הפליג ברכבת למצרים. שיגרת המחנה באיסמעליה ליבבה אותו. כלי הנשק שניתנו בידו עוררו את סקרנותו וזמן רב לאחר שכל חבריו כבר קצו באימונים ובשפשופים, עוד היה רחביה אברמסון נפעם מן החידוש והזרות שבחיים המופרכים והסיוטיים של המחנה הצבאי.

בקאהיר חיכו לו קפה "גרופי", על עוגות הקצפת והגלידות האיטלקיות שלו, סרסורי התענוגות, שמידם קנה לו חפיסת תצלומים מזוהמים, שתחילה הסתכל בהם ביחידות, אבל עד מהרה חש צורך להראותם לחבריו, שכן התבוננות בצותא נטלה משהו מרגש ההסתאבות שנסכו בו ושיוותה אופי של בדיחה ועליונות לצורך המביש להזקק להן.

בחופשת המולדת הראשונה סיפר לאמו על חיי הצבא, פירוט לפניה את סוגי הנשק שהכיר וארב לקלוט בפניה סימני התפעלות ונחת. האם, בחושה הדק והעמוק של אשה, העניקה לו מכל אלה בשפע, שמחה להחזיקו בבית שעות רבות ככל האפשר.

אחר כך נדד עם הבריטים למדבר המערבי, עובר ממחנה למחנה, בתוך שממה של חולות, בתוך סערות חול, מקשיב לרעמי תותחים במרחק, תמה על שמותיהם של מקומות, שמות ארוכים וחרי צליל שניתנו לפיסות מדבר שאין בהן דבר זולת דקל או שנים ואוהל נטוי. מרסה מטרון, סידירבראני... הוא רשם את השמות בפנקסו, צירף הערות ואגר חומר.

אחר כך עברו את הים התיכון. ככל חבריו לא היה חפשי מן החרדה מפני המוקשים שבים, הצוללות והמטוסים של האויב, אבל בצד הפחד היתה ישותו ספוגה תודעת חג קרב ובא והוא נזהר מלגלותה ברבים. בעוד כמה ימים ידע בודאות אם אמנם קיימת יבשתה של אירופה בעולם. בעוד שבוע ידרכו רגליו על רגבים, סלעים, כבישים ומדרכות, הקשורים קשר עניני, פשוט ויוסי יומי אל המהפכה הצרפתית, אל דאנטה, אל מיכל אנג'לו, אל נפוליאון, אל בודליר, ביירון! לא חלום עובר, לא הזיית עבר, לא הבטחה לעתיד לבוא, אלא יש גשמי של עץ ואבן, נחושת וברזל. ואז — הוא בטוח בכך — יבוא רוגע גדול וישכון בנפשו והוא ידע כי, כמאמר המשורר,

לא שְׁנָא תְּלֹמֹת יִדְבְּרוּ!
עַם צָר אֲגָדוֹת לֹא בְּכַדִּי!
וּבָא הַחֲלוֹם וְהִנְצוּ
פִרְחֵי הַזֶּהָב... בָּא הַגְּדִי!

בנחתם על האדמה, אדמת איטליה, הביט רחביה אברמסון על סביביו וברגע של הסחה זריחה כפף עצמו, ליטף את שולי הכביש באצבעות ידו וחש דגדוג בשורש החוטם. מעתה היה מצפה לבאות בלב שוקט ובוטח.

החיילים הראשונים שקיבלו רשות לצאת העירה שבו אל המחנה ובפיהם סיפורים על נערות, שאפשר לקנותן תמורת חצי חפיסת שוקולדה ועל ילדים בני שמונה הבאים להציע את אחיותיהם תמורת סיגריה. בו במעמד נשבע רחביה בלבו כי לעולם, לעולם, לא יעשה את הנבלה הזאת. הוא יצפה לפגישה של אמת, הוא יעניק לאומללים מכל שיש לו, ורק אם יתרחש הנס וביאט צ'אָ תציץ בו הצצה של הבטחה, כדרך שהציצת באליגארי, ביום ההוא של "החיים החדשים", יפתח את לבו לאהבה.

סיפוריהם של החיילים נתאמתו להבהיל. בין הרבות העיר המופצצת שוטטו עינים רעבות, בוערות ונבהלות, נשענות על בטן תפוחה וכלונסאות רגלים דקות ושבריריות. רחביה היה שולף מכיסו המרובים, כיסי מדים קרביים, שוקולדה, סיגריות, בוליביף וביסקויטים ועד מהרה מצא עצמו נרדף שובל של טף לעשרות, מהם מדדים אחריו בשתיקה ומהם תובעים בפה מלא. בעלי מומים, על קביים של כפיסי עץ שנתלשו מבין החרבות, היו נהדפים על ידי מי שכל אבריו שרדו לו לפליטה, וקרבות קצרים ומרים, קרבות ללא הגה, נערכו כל העת בקרב בני הלוויה המתרבים והולכים. הוא נמלט אל המחנה, חוור ונפעם.

השמועה על החייל הטוב, שאינו מבקש שום תמורה, עשתה לה כנפיים תוך יום אחד ובשער המחנה ציפו לו מכריו מאתמול ועמהם קהל גדול של הורים, אחיות ואחים. אלא שבמקום ביאט-

ריצ'ץ חייב היה להסתפק בגיבוריו המדמיעים של ד'אמיצ'יס, ואף אלה הגיעו לידו במהדורה קשה מנשוא ורחוקה מן הסכרין של "הלב".

אחר כך בגד בשבועה שנשבע לעצמו, פעם ופעמיים ושלוש, וכשנשלחה פלוגתו לפעולה קרבית נשם לרווחה. איטליה, שביקש לראות בה מוזיאונים, פסלים ומדונות, של אבן ושל בשר ודם, חשפה לעומתו את שתי בלגלוג מורה אימים, ועד מהרה נתעייף מטורדנותם של האומללים והרעבים, ובשעות החופשה שלו היה בוחר לו פינה רחוקה ומבודדת, משקיף מתוך עגמומית בשרידי הנוף, שגם פצצות לא יכלו לו, ובפעם הראשונה מאז נתגייס לצבא, תקף אותו רצון עז לערוק, לברוח ולהמלט אל רחובות תל אביב שטופי האור, אל דממת ההאפלה שעל שפת ימה של עירו ואל האפשרות לעלות לרכבת, כל אימת שירצה, ולנסוע לירושלים.

כשהוסעה פלוגתו להולנד, בתקופה מאוחרת יותר, לאחר השחרור, כבר לא היה מצפה למאומה ועל כן נדהם מן ההתלהבות שבה נתקבל צבא השחרור שלו. החיילים נסחבו בכוח לבתי האנשים, כשהכל ממששים אותם, כעוזרים, שאינם מאמינים לדיבורי הפקחים ומבקשים להווכח במו קצות האצבעות. נשים כבדות בשר ובהירות שער, שגם בימות שלום ביכו מרה את העובדה הסטאטיס-טית של עודף נקבות על זכרים, פרצו עתה על החיילים כאשרד סוּחף וגררו את הבחורים למיטותיהן בלא גינונים, רחביה אברמסון, מוצף ים של תענוגות ומוקף הצעות נישואים נלהבות, ביקש את נפשו להבלע ולהעלם מכאן. הבריות מסבירי הפנים, הנשים השוחרות אך טוב, הגברים אסירי התודה, העמידוהו בחריפות על התחושה, — שבימים יבואו עתידה לשמש מוקד הוויתו — כי לא מכוח אישיותו, לא בגין סגולותיו ולא בזכות מאמציו והישגיו בא לו השפע הזה; כי נסיבות שלמעלה מרצונו ומחוץ לתחומי יכולתו, הן שהטילוהו אל גן עדן של דרישת טוב, אל עידן של מענקים, תשוקות וריטוטים, שסופם להעלם, להתפור ולהמוג בבת אחת, במכת גרון אחת של הזמן.

נכלם, חושש לקראת אותה שעה, היה מצפה לסוף ההילולה.

השלום הגיע ובא מאוחר מדי, כתמיד, אך גם מוקדם מדי, מפני ששום אדם לא ציפה לו ברצינות.

המסע אל הבית היה ארוך ולכאורה הותיר פנאי להתכונן לחיים החדשים; אבל מכוניות מטלטלות בדרכים, בלילה, לינות בתוך אהלי סיירים או בצריפי מחנות מתפרקים, ציפיות של יממות בתחנות רכבות הרוסות ועמידה של ימים בקרונות צפופים, עשנים ולא מוסקים, אינם קרקע לצמיחתן של מחשבות פוריות.

כשחזר רחביה אברמסון הביתה, עמדו רגליו במקום שממנו יצא. רק כשש שנים חלפו מאז.

ג

שנתיים לאחר מכאן פרצה מלחמת השחרור. חייליה הוותיקים של מלחמת העולם השנייה חזרו אל הצבא, שהחל מתארגן בהמולת הימים הראשונים שלאחר צאת הבריטים. חבריו לבריגדה היהודית נעשו קצינים בכירים, מפקדי מחלקות, גדודים ואחר כך חטיבות. רבים מהם זכרוהו, איך שהוא, המליצו עליו בזה ובוזה, עשוהו סמל-אספקה, אפסנאי, נשק והוא החזיק להם טובה על כך, אלא שלא העז להודות כי רוצה היה להבלע בין הטוראים ולהגיע לירושלים. כשנתארגנה שיירת המזון הראשונה לעיר הנצורה מצא לו רחביה אברמסון פירצה להדחק בה, ומאז נעלמו עקבותיו מן השפלה. בגודו נרשם כנעדר, אבל בירושלים נתקבל לפלוגת חיל-שדה, חציה נערים מבני העיר וחציה קשישים, מעבר לגיל הגיוס. מאושר, בלא מכר ומודע, בעיר צמאה ומורעבת, נגרר מקרב אל קרב, מקטמון לרמת רחל, ומשם בחזרה למבואות שייד-ג'ראח, ערב נפילתה.

ברחובות העיר ראה פעם תור של נשים, שעמדו על פניהן לקבל מים מתוך טאנק, נפגע בפגז. תחילה רבץ תחתיו, אינסטינקטיבית, דקות אחדות, במרחק כחמשים מטרים מזעקותיהן, ואחר כך קם ורץ לקראת הגופות השסועים, גרר וסייע ומשך והעמיס גוויות שותתות דם וכל העת שמע בתוכו מלים חוזרות ונשנות, מלים תקיפות ועזות, מלים שכוחן גדול מכוח הפחד והוועה המת-בקשים מן הנעשה סביב.

אחר כך, בלילה, כשביקש להעלות אותן על דפי פנקסו, לא זכר מאומה. אף לא אחת מהן.

בימי ההפוגה השניה קיבל מכתב מאמו. היא חלתה ואושפזה בבית חולים. בל ידאג ביותר, הרופאים עושים כמיטב יכולתם, והאחיות אדיבות וטובות באמת, כאילו היו בנותיה. שישמור על עצמו. טירוף היה מצדו לעבור לירושלים ושום הכרח לא היה בדבר. מה גם שהוא בן יחיד. והרופאים אמנם מאמינים כי תחלים, אבל מה טוב היה אילו אפשר היה להשיג בשבילה תרופה אחת, נדירה; תרופה שבימי המלחמה קשה השגתה שבעיים. אולי היא מצויה, התרופה הזאת, אצל רופאי הצבא? שמא יוכל להתעניין? שם התרופה "אנגיופסיל". קופסה של שש אמפולות. וכל טוב ונשיקות ולהתראות, להתראות. אמא.

רחביה אברמסון קיפלה את המכתב והחזירו למעטפה. כל עוד ההפוגה בתוקפה יש סיכוי לעשות משהו. במי יתחיל? הוא העביר בדמיונו את האנשים, שאליהם יוכל לדבר. חבריו לפלוגה? הנערים מרחביה? הסבלים הקשישים מימין משה? הסמל שלו? זה האחרון היה איש הצבא הבכיר ביותר שהכיר. אבל היה זה איש קיבוץ. מה לו ולאנגיופסיל? ואף על פי כן שאל. הבחור הניע בכתפיו. אין לו מושג. ועד מהרה נתברר כי אין איש בירושלים ידוע לו בשמו ובכתובתו. הוא הלך ל"משגב לדך", ל"הדסה", ל"ביקור חולים". אנשים בחלוקים לבנים אמרו שלא שמעו על אנגיופסיל. אחד מהם שאל, אם אין לו דאגות אחרות.

רחביה רצה לבקש ראיון אצל מפקד הפלוגה, אך מיד חזר בו, כמגרש מעליו רעיון מתעתע. בשעת ערב מוקדמת נתקל בנוזירה לבושה שחורים ולכתפיה צוארון לבן, מעומלן ומבהיק. משום מה סבר, כי יתכן שזאת אחות רחמניה והוא הסביר לה את מבוקשו. הנוזירה השיבה כי בית החולים של המסדר שלה הוא בעיר העתיקה, ואילו כאן, בירושלים החדשה, אין היא מכירה שום רופא. כשלא ענה לה דבר, שאלה אם תוכל ללכת לדרכה; ובהרכינו ראשו לאות הן, נחפזה, כנמלטת, ופעמיים הביטה לאחוריה.

יום לפני תום ההפוגה ישב לכתוב אגרת אל אמו ולא ידע — לאחר המלים "אמא יקרה שלי" — מה להוסיף. כאב צורב, כלימה ותחושת אינ-אונים כבשוהו ובהביטו אל הנייר הלבן שלפניו חשב כי עתה, אם תמות אמו, מפני שהתרופה לא הגיע לידיה, מפני שעזבה לנפשה, מפני שביקש לו את קרבתה של ירושלים, אם תמות אמו באשמתו, בגללו, — שהרי בתל אביב היה יכול לפנות אל אנשים (אל מי? — חלף הרהור במוחו, הבהב רגע ונמחה); אל מכרים רבים, אל ידידים מנוער, אל רופאים — אם תמות אמו, הבודדה, השותקת, הנושאת בדומיה את אלמנותה, למען בנה יחידה; אם תמות אמו, שיכולה היתה להנשא לאיש, מומן, אילו הסתירה פניה מיסורי נפשו של ילדה היחיד (לפתע חש כמה איום היה הדבר, אילו נישאה אמו שנית לאיש. מעולם לא שיער כזאת!); אם תמות אמו זו, האחת, יותר הוא לבדו בעולם. ממש כפי שהיתה היא נותרת לבדה, אילו נפל הוא, רחביה, כאן בירושלים, מאחד אלפי הכדורים המזוממים וחולפים אל חלל הרחובות, פעמים פוגעים בגוף חי ונבעת, פעמים מתרסקים נכבשים אל קיר אבן, פעמים אובדים באוויר.

אמא יקרה שלי, כתב רחביה אברמסון, את התרופה לא הצלחתי להשיג. את צריכה להחלים, אמא. את יודעת כי אין לנו בעולם אלא את ואני. אם לא הגדתי לך את אהבתי במלים, ידעת זאת בלי מלים. בן מטופש אני. אינני צריך לספר לך. אבל גם בלי שאספר, תדעי כי עליך להחלים. כאן אינני יכול לעשות למענך דבר, עכשיו. אבל אני מרגיש, כי בשעה אחרת, אילו ניתנה לי כאן שעה שקטה, הייתי כותב שיר למענך, אמא. שיר אהבה. אני מסמיק ואני מקווה כי גם את מסמיקה. זו אמת. הייתי רוצה לכתוב למענך שיר. אין זה הרבה. בוודאי שאין זה חשוב. אבל זהו כל מה שיכול הייתי לעשות ברגע זה. וכשנחזור ונתראה, אעשה רצונך, אמא. בלי ויכוחים. אני מבטיח. אקבל עבודה קבועה. יש לי סיכויים מצויינים לזה. ואם תרצי, אקח לי אשה טובה. למה לא? גם אני רוצה בזה, ונחיה כולנו יחד, באושר, בשמחה. אמא, החלימי מהר.

בתום הקרבות חזר רחביה אברמסון לתל אביב, מצא את אמו בביתה, חלושה יותר מן הרגיל, חיוורת מעט, אך בריאה. בדיאה מאד ומאושרת מאד, אמרה אמו, ואלה היו המלים היחידות שמתוכן הבין כי קיבלה את מכתבו. הם לא חזרו לדבר על כך. ושלושה דברים לא עשה רחביה אברמסון בשובו: עבודה לא קיבל, אשה לא נשא, ובקול אמו לא שמע.

ד

לפני כשנה חלחה אמו של רחביה שנית ונלקחה לבית החולים. עתה היתה אשה זקנה, קצת למעלה משבעים. אנגיוכסיל כבר אי אפשר היה להשיג, מפני שהתרופה נתיישנה. בתריסר השנים שחלפו מאז, הומצאו תרופות-פלא חדשות ורבות, ואנגיוכסיל נשכח מלב, ולאיש לא היה חפץ בו. התרופות החדשות היו מצויות בשפע וגם כסף לא חסר לרחביה, שהיתה לו עתה משרה קבועה במוסד ממשלתי לסטטיסטיקה. אמנם נרמז לו שאילו הועברה אמו לבית חולים אחר, למחלקתו של רופא מומחה פלוגי, שהכל משכימים לפתחו והתור במשרדו מגיע עד לרחוב, אולי אפשר היה להצילה. אבל ככל שהתרוצץ רחביה אברמסון וככל שהשתדל, לא העלה דבר, שכן רק פקיד בכיר מאד אפשר היה מועיל בקשריו עד כדי כך.

אמו מתה כשבוע לאחר שנלקחה מביתם. מאז מתגורר רחביה לבדו בדירה, אוכל ארוחותיו במסעדות, ובסוף השבוע הוא נוסע, לפעמים לצפון הארץ, אבל על פי הרוב לירושלים. בימות החול, לאחר שהוא מסיים את ארוחת הערב שלו, הוא פונה לאחד מבתי הקפה של רחוב דיזנגוף. שם ימצא תמיד איזה מכר ותיק, שפרץ באותו ערב מביתו, אם מפני ריב עם האשה ואם מפני שחשקה הנפש, לפתע, במגע עם העולם שאין עליו עול, ככל הידוע לכמה וכמה אנשים גשואים. לעולם מזומן לו, לרחביה, מכר אשר כזה, השמח על אברמסון התמהוני, משתהה עמו כל הערב, עד לשעות הלילה הקטנות, על כוסיות קוניאק, בשיחה אחרת, שונה מאד מן השיחות המתנהלות ליד שולחן המשפחה, בין ידידים הבאים הביתה. ורחביה אברמסון יודע מן הנסיון כי לא כוחו ולא סגולותיו שלו הם הקוסמים לאנשים הללו, כי אם שממון חייהם שלהם; בריחתם הקצרה אל שטח ההפקר, שבו משוטט, שיטוט של קבע, איש ההפקר, האיש היפה לערב אחד.

ומעבר לימי החול הללו, גם מעבר לנסיעות של סוף השבוע, שלא נשתנו הרבה מימי געוריו ובחרותו, מצויה עדיין — בלתי נפגעת, אם כי אחוזת עייפות לפרקים — מעין אמונה, או הבטחה, שהפרתה אינה סיבה לביטולה; אמונה והבטחה שאין להן כליה, כשם שאין כליה לרצון החיים, עד שהחיים פוסקים, מאליהם.

הגבר כבד התנועה, נעים ההליכות, החביב על כל יודעיו — אף שכל יודעיו אינם מבקשים לדעת עליו יותר ממה שהם רואים — אורז לו, בכל יום ששי בשבוע, מזוודה קטנה ועולה ברכבת האחרונה לירושלמה. ביום ראשון עליו להיות במשרדו, בשמונה בבוקר. יכול הוא לחזור לתל אביב במוצאי שבת, אבל על פי הרוב הוא חוזר ביום ראשון, באוטובוס של שעה חמש וחצי בבוקר, מפני שהוא מותיר לעצמו עוד לילה אחד בירושלים, באחד הברים שלה, או במסעדה של הפנסיון, שבו הוא מתגורר. שהרי באותו לילה נוסף עשוי להתרחש משהו. ולפי תורת האפשרויות, בהתאם מוחלט לסטטיסטיקה, שבה הוא דש, יתרחש דבר-מה באחד הימים; שהרי לא יתכן כי דבר כבר נפל בחייו, והוא לא ידע, שהרי הוא מכיר ויודע את חייו. זו הישות האחת שהוא מכיר ויודע!

בבוקר יום השבת, ברדתו אל שולחן הארוחה בפנסיון הירושלמי, מצא אדם מסב מול כסאו. בשניות הספורות שעברו למן הרגע שהבחין באותו איש ועד לרגע שהלז פתח פיו לדבר, הבחין רחביה אברמסון כי לפניו גבר קרוב לגיל החמשים, שערו בהיר, סמור וקצר, גופו דק וקומתו קטנה, לפי מה שניתן לשפוט במצב של ישיבה, ועל עיניו משקפי שמש, שזוגיותיהן גדולות מעט מן הראוי לפניו הקטנות.

רחביה החזיק בגב כסאו, קד קידה לפני חברו לשולחן וביקש לשבת. אבל הלה קפץ ועמד על רגליו (ואמנם קצר קומה היה, כילד, ונראה, גם משום זריזותו וחיוכו הקולח, צעיר הרבה ממשיער רחביה קודם לכן) ובהושיטו ידו אמר באנגלית: "בוקר טוב, אדוני מדבר אנגלית?" ואף על פי שרחביה השיבו בחיוב, הוסיף האיש ושאל: "אולי נוח לאדוני יותר לדבר צרפתית?" רחביה אמר שהוא מבכר לדבר אנגלית. שניהם ישבו על כסאותיהם ובאותה שעה פתח הור את פיו ואמר:

"אני קאנאדי ואני גר עכשו בקאנאדה. אני נתין קאנאדי. אתה מבין, יש לי פאספורט קאנאדי. תתפלא, אבל נולדתי בפטרסבורג, ברוסיה, אף שהורי היו פולנים. אבי הוגלה לסיביר ואני נולדתי

ברוסיה ואחר כך חזרנו לפולין ותאר לעצמך שבזמן המלחמה הייתי שבו אצל הגרמנים חמש שנים. ואחר כך גרתי שבע שנים בבלגיה אבל עכשו בקאנאדה. אני פרופסור למדיצינה. אתה מתענין בצלבנים? בארצכם יש הרבה שרידים צלבניים. חבל ש־Craque des Chevaliers נמצא בסוריה. חבל מאד. אני חקרתי את תולדות הצלבנים. טיילתי עכשו במצרים ובאתי אליכם דרך העיר העתיקה של ירושלים. עייפתי כל כך, עד שחלצתי את הנעליים ועכשו אני מהלך בסנדלים. זה נוח מאד באקלים שלכם... "

"כדאי לך ללבוש גרבים לרגליך" אמר לו רחביה, "מפני שאם אינך רגיל בסנדלים, יהיו לך סדקים ופצעים בעקביך".

"תודה רבה", עלץ האיש למשמע העצה. "יש לי גרביים קלים במזוודה הקטנה שהבאתי. את המזוודות הגדולות השארתי בתחנה האוטובוסים. הן מלאות סובאגנירים. לפי התקציב אני קובע כמה סובאגנירים אפשר לקנות בכל ארץ. במצרים גרתי במלון "הילטון". יקר מאד שם ולכן קניתי מעט סובאגנירים, אבל אצלכם זול. אני אקנה כאן הרבה סובאגנירים. אתה יוצא לעיר בבוקר? נוכל עליו—אמר רחביה בלבו, שמח על הפטפטן שנקרה לו בדרכו. "בחפץ־לב אבוא עמך, אבל היום לא תוכל לקנות דבר. רק בערב פותחים את החנויות".

"עד הערב נוכל לטייל בעיר" קפץ האיש ואמר בפרץ שמחה גלויה. "אתה אוהב לטייל? אני הייתי יכול לטייל כל ימי, אלמלא עבודות המחקר שאני חייב לעשות באוניברסיטה שלי בקאנאדה. וגם הרצאות צריך להרצות. הנה, בתל אביב הזמנתי להתארח אצל פרופסור מפורסם למדיצינה ובערב עלי להרצות לפני רופאים. אתה גר בירושלים? לא? בתל אביב? מצויין! תן לי את כתובתך ואבקר אצלך. מתי אתה חוזר לתל אביב? מחר? מצויין. הנה, רשום לי כאן. וזהו כרטיס הביקור שלי" אמר והושיט כרטיס שעליו היה כתוב:

Stanislaw Zborowski PH.D., M.D.

נוכל זה עושה מלאכתו ביסודיות, הרהר רחביה. אפילו כרטיס־ביקור הדפיס לו, בהתאם לפטפור טיו. פרופסור למדיצינה, חוקר הצלבנים, פטרסבורג, סיביר, בלגיה, בשבי הגרמנים, קאנאדה, סובאגנירים לפי התקציב!

רחביה רשם את כתובתו ובאותה שעה עלה חשד בלבו, כי ברנש זה יבוא לדירתו בתל אביב בהעדרו, יספר סיפורים למי שימצא שם (שהרי אינו יודע כי רחביה גר לבדו) ויוציא כספים בטענות שוא. אילו היתה אמו בחיים היה רחביה שולח אליה מברק, להזהירה מפני "הפרופיסור זבורובסקי".

"אתה מתגורר לבדך או שהנך בעל משפחה? אמר זבורובסקי.

"אני גר עם אמי" אמר רחביה, אם מפני ההרגל, ואולי מפני שבאותה שעה גמלה החלטה בלבו לשלם לפרופסור הקאנאדי כגמולו ולשטות בו.

"הה" קרא זבורובסקי, כמי ששמע בשורה כבירה "אתה אינך נשוי! איש חכם, איש חכם מאד אתה, מר אברמסון", אמר, כשהוא מציץ בפתק שנתן רחביה בידו, מאיית את השם באיטיות ובדיקנות. "מר אברמסון, בחכמה רבה אתה עושה. אם אחת טובה משבע נשים. אני יודע. אני יודע, מר אברמסון. הייתי נשוי פעמיים. אבל לא עכשו. לא! עכשו אני כמון, אדם חפשי לגפשו. הו, הו, הו, צפור מזמרת ביער. אבל הורי מתו מזמן. הו, אנחנו נבלה בנעימים. יש לי תקציב גדול. אצלכם זול מאד ואנחנו נתהולל. מגיע לנו. שני אנשים חכמים, בתוך עולם של טפשים רבים כל כך, חה, חה, חה".

זבורובסקי הניח כף־ידו על זרועו של רחביה (כמעשה הזה לא העז שום אדם לעשות לרחביה מעולם) והכריז: "אתה אורח שלי בירושלים".

הם כילו ארוחתם בחפזון, לגמו מן הקפה כמעט בעמידה ושמו פניהם לעבר העיר; רחביה, בחזיפתו הבהירה, חליפת קיץ של פקיד ממשלתי, המקפיד על גיבוני לבוש, וזבורובסקי בסנדליו ובחולצתו האדומה, פתוחת הצווארון, מרחוק ניתן לשער, לפי הליכתו הכבדה וקומתו הקיפחת של רחביה ולפי זעירותו וניתוריו של זבורובסקי, כי אב ובנו יצאו לטיול של שחרית. שום אדם לא היה חושב, ממרחק מה, כי הבן קשיש מאביו בעשר שנים.

ממרומי המגדל של אגודת הצעירים הנוצרים הראה רחביה לזבורובסקי את העיר ומבלי משימ שמע עצמו מספר על הקרבות שניטשו בימי מלחמת השחרור.
 "אה, אתה נלחמת כאן? התפעל זבורובסקי. "נפלא, נפלא, עשיתם מלאכה להפליא. A won-derful job. כשהייתי בבית-לחם, הרגשתי כי העיר הזאת היתה צריכה להסתפח אל מדינת ישראל".

"מדוע? שאל רחביה ביובש, מתאכזר לפתע אל האיש הקטן, המחניף.
 "מדוע? תמע זבורובסקי. "אינני יודע, כך אני מרגיש. אנחנו הפולנים היינו עם משועבד ויש לנו הרגשות מסוימות בענינים אלה. אמנם עכשיו יש לי פספורט קאנאדי, אבל אבי היה פולני וכך הרגשתי. המשך בבקשה, מר אברמסון, ספר על המלחמות שלך. זה נפלא".
 ברצון הוסיף רחביה להרצות על הקרב בקטמון, הצביע לעבר רמת רחל וסיפר כי אנשינו החזיקו זמן מה במר-אליאס, שלטו על הכביש לבית לחם, אבל נסוגו. אלמלא נסוגו כאן ואלמלא יצאו משייך ג'ראת, מן העבר השני של העיר העתיקה, היתה זו נופלת לידינו, גם היא גם בית לחם.

"אהה! קרא זבורובסקי. "אתה רואה!".
 אחר כך ישבו על מרפסתו של מלון "המלך דויד" ולגמו קפה קר. חומת העיר העתיקה השתרעה לפניהם, הר ציון התנשא מדרום וכפר השלוח נבלע בנחל העמוק, שקוע באבק דק ומרצד. יום של ראות גרוועה היה היום הזה, אבל זבורובסקי אמר שבעיני רוחו הוא יכול אפילו לקרוא את האותיות של כתובת השילוח, שעליה סיפר לו רחביה זה עתה.
 "הכתובת נלקחה משם, מזמן" אמר רחביה, "היא בלונדון, בבריטיש מוזיאום".
 "אה" אמר זבורובסקי, "כשאהיה בלונדון, אלך לראות אותה, בהחלט".
 בצהרים חזרו לפנסיון ולאחר שכילו ארוחתם קבע זבורובסקי כי שעה אחת תספיק למנוחה, חבל על כל רגע.

באפלולית חדרו, שתריסיו מוגפים, שכב רחביה אברמסון על מטתו והרהר בקיקיון הידידות שעלה במדברו. משתוקק היה לדעת, מה הדבר המאלץ את ידידו להתרברב ולכונן כל כך; אבל גם חושש היה לדעת דברים כהויתם, שמא תימוג החמימות הנפלאה, שמא יגועו החיים, המפכים מן הברנש הקטן בלי מעצור.

אחר הצהרים חבשו כובעים לראשיהם וירדו ל"מאה שערים", אל הקלויז של ר' אהרליה ואל החצר שבה מתגורר ר' עמרם, העושה חצי ימיו הסוערים בהפגנות נגד מדינת הציונים הכופרת וחצי ימיו השלוים בבתי הסוהר של אותה מדינה, שסוהריה נוהגים בו כבוד ורואים זכות לעצמם לשמשו. זבורובסקי נהנה הנאה גדולה מן הסיפור על עמרם ואמר שהאנטישמיות בפולין היתה תופעה חיצונית, בלתי מוצדקת לחלוטין. הנה, בהיותו בשבי הגרמנים, היו עמהם כמה קצינים יהודים של הצבא הפולני, ואף אחד לא הלשין עליהם, אף על פי שהגרמנים חקרו ודרשו לדעת אם מצויים יהודים בין הקצינים. לבסוף גילו הגרמנים (איזו רשת חקירות יעילה היתה לאנשים הרעים הללו!) את הקצינים היהודים והוציאו אותם להורג. ביריה, ולאן אנחנו הולכים עכשו?
 "עכשו אראה לך היכן הייתי גר בימי היותי סטודנט בירושלים, לפני מלחמת העולם", אמר רחביה, חוזר וגומל לזבורובסקי על שקריו. הם נכנסו לסימטת החבשים ורחביה הצביע על הבית שממול שער הכנסיה הקופטית. היכן אתן, נערות מחוצפות שלי? — גיקר יתוש עצב בלבן.
 "כאן", אמר לזבורובסקי והצביע על החצר המרובעת ועיניו נטויות כלפי הדלת, שמעבר לה נאבק עם המטאורולוגיה ויכול לה.

"אני לעולם לא אוכל להראותך היכן גרתי, כשהייתי סטודנט. אני לעולם לא אשוב לפולין. עכשו אני קאנאדי". נאנח זבורובסקי בחדוזה משונה ומשך את רחביה בשרוולו הלאה, במורד המשתפל לכבר ציון.

ירושלים היהודית פיהקה בשממון רחובות את שנת הצהרים הממושכת שלה ועל שני הרעים ירדה לאות ששיתקה אפילו את להגו של הפרופיסור. אבל מקץ דקות אחדות שבו החיים לפכות תחת לשונו. "בעצם, מר אברמסון, לא שאלתי עדיין במה אתה מתעסק. אני בטוח... הנח לי לבחש... אני בטוח שאתה קרוב לדברים רחניים... יפה ניחשתי?"

רחביה אמר כי הוא פקיד ממשלתי במחלקה לסטאטיסטיקה. "שקר, שקר", קינטרו זבורובסקי. "אתה כותב בסתר חדרך. אתה כותב. לא תאמר לי שאינך כותב".

רווה נחת מן העובדה, שהאמת פורצת ומתגלה מכוח עצמה, הודה רחביה כי אמנם הוא כותב. "אתה צריך לשלוח אלי אחד מספריך" תבע זבורובסקי מיד. "וגם אני אשלח לך ספר משלי. לא, לא מדיצינה. זה משעמם. אבל אשלח לך ספר על הצלבנים. אתה יודע שאני חוקר את תקופת הצלבנים?"

רחביה בחר שלא להרחיב את הדיבור בסוגיה זו, ואף על פי שלא הדפיס שום ספר, סבור היה כי אילו השלים עד הסתו כמה דברים שהתחיל, אפשר שהיה מוצא לו מו"ל. על כל פנים, לא יעלה על דעתו להפקיר טופס ולשגררו לאותה כתובת אוניברסיטאית בקאנאדה, שלא היתה ולא נבראה.

"בסדר, אשלח לך", אמר לידידו, אך הפעם חש טעם מר ומרגיז, למשמע ההבלים שנקלע לתוכם בעל כרחו. רוצה היה כי יום פרחוני ומקציף זה לא יסתאב בשקרים, למעלה מן ההכרחי ביותר. "שמא דרוש לך משהו, שאוכל לעשותו למענך בקאנאדה? אל תהסס מלבקש", זאיץ בו זבורובסקי.

ואז, תקוף חמת פתאום על רעהו, שאיננו מניח להוויית הידידות הזאת לשטוף באפיק של שמחה פשוטה וחסרת יומרות, גמלה בלב רחביה אברמסון ההחלטה להעמידו בניסיון מביך. "אמי חולה מאד עכשו", פתח ואמר, "אילו יכולת להשיג בשבילי תרופה נדירה אחת...". "בוודאי, בשמחה אעשה זאת. אנא, אל תהסס", קפץ זבורובסקי לתוך הרשת הטמונה לו. "אנא, איזו תרופה?"

"אנגיופסיל" אמר רחביה אברמסון. "קופסה של שש אמפולות".

"המ... אנגיופסיל?" מלמל זבורובסקי וצמצם עיניו.

אהה, חשב רחביה, נפלת בפה, פרופסור שלי. אל תהמהם לך; מימיך לא שמעת על אנגיופסיל, וגם כיום אינך יודע שתרופה זו אינה קיימת עוד ושום רופא לא ירשום אותה בהוראותיו. "אנגיופסיל", חזר זבורובסקי ואמר. "טוב, אשלח לך, כמובן, מיד עם שובי... לא! עוד היום אכתוב למנהל המכון... כן. עוד היום. תקבל את התרופה, מקווה אני, תוך שבוע ימים. צר לי לשמוע שאמך חולה. אתה בטוח שרופאים טובים מטפלים בה?"

לבו של רחביה התחיל פועם. הוא נבהל מן המחשבה שזבורובסקי יציע את שרותו, כרופא. "היא שוכבת בבית חולים... מחוץ לעיר!... כן, רופאים מצוינים", מיהר להבטיח. "אני מציע כי ניסע עכשו לבית הכרם, שם נמצא בית קפה פתוח ובערב נחזור לעיר".

אחרי ארוחת הערב שמו השנים פניהם לרחוב בן יהודה, לקנות סובאג'ירים. עם החבילה הגדושה פנו, סמוך לשעה העשירית, אל הבאר של פינק ומצאו להם מקום, בתוך הדוחק של החדר המיניאטורי המאוכלס למעלה מקיבולו, בסמוך לשני זוגות צעירים. הגברים שבחבורה כבר היו שתויים מעט ואילו הנערות לעסו אומצות עבות.

"שלום", קרא זבורובסקי לעומתם בעברית, ומיד הוסיף באנגלית: "אל תפריעו לעצמכם. אנחנו תיירים. אל תשימו לב. כלומר, רק אני תייר. ידידי הוא סופר ישראלי. מר אברמסון. שמי זבורובסקי. אני מדבר אנגלית כי אני מקאנאדה. אבל האנגלית איננה שפת-אם שלי".

"מרגישים", אמר לו אחד הגברים. "אינך צריך להסביר".

"הו, הו", צהל זבורובסקי. "מרגישים, מה? אני משער לעצמי, וכי למה לא ירגישו. אבל אתה, אדוני, מדבר אנגלית יפה מאד. אתם הישראלים מוכשרים מאד לשפות. הנה ידידי מר אברמסון, מדבר כמה שפות וכולן פרפקט".

זבורובסקי מצמצם בשפתיו ונקש באצבעותיו.

"איזה מין סופר זה, אברמסון? פנה אחד הגברים אל חברו, בעברית. "שמעת עליו מימיך?" אחת הנערות הדפה את השואל במרפקו. "השתגעתי? נזפה בו, תפסיק נו, באמת".

"אני רק שואל. מה יש? אסור לשאול?"

"מה הם אומרים?" ביקש זבורובסקי לדעת מפי רחביה.

"הם לא שמעו את שמי, אינם מכירים אותי", חייך רחביה.

"אינכם מכירים את מר אברמסון?" תמה עליהם זבורובסקי, "אתם חייבים לקרוא משהו מכתביו. אנשים צעירים חייבים לקרוא", יעץ להם.
 "בסדר, בסדר" סינן לו אחד הגברים והרים כוס לעבר השכנים החדשים.
 מיד הזמין זבורובסקי בקבוק ויסקי לשולחן ולגברות הודיע כי לכשיסיימו את אומצותיהן, יואילו לומר לו במה יוכל לכבדן.
 "על חשבונך", אמר. "יש לי תקציב ענקי. אצלכם הכל בזול כל כך. נשאר לי תקציב עצום. אנא, הרשוני להיות המארח שלכם".

"שיהיה בריא", אמר אחד הגברים לרעהו. "לחייך", אמר לעבר זבורובסקי והגביה כוסו. סמוך לחצות נפרדו, לרווחתו של רחביה אברמסון, מעל החבורה שאצל פינק ובדרכם חזרה אל הפנסיון החלו נפרדים איש מעל רעהו. זבורובסקי העתיר על רחביה דברי תודה, אמר כי יזכור ולא ישכח מה שהבטיח והפציר בו לשגר אליו, לקאנאדה, את הספר המובטח. אמנם יתכן כי יחזרו ויפגשו בתל אביב, אבל דבר זה אינו בטוח, בשל הרצאות שעליו להרצות ובשל הפרופסור המארח אותו ("שיהיה בריא", שמע רחביה בדמיונו את קולו של הגבר השתוי וצירף עצמו לאותו קול, מתוך מועקה שבלב, מועקה שגברה והלכה לקראת סוף היום הבהיר והבלתי צפוי). הם נפרדו איש מעל רעהו במסדרונו של הפנסיון. זבורובסקי התרומם על בהונותיו, חיבק את צווארו של רחביה ונשקו על שתי לחייו. רחביה אברמסון הנדהם ניסה אף הוא להשיב לרעהו בחיבוק, אבל מה שיצא מנסיון זה דומה היה יותר לרתיעה ולנפנוף גפיים מבוהל.
 עם השכמה, באוטובוס הראשון של חמש וחצי בבוקר, יצא רחביה לתל אביב ושוב לא ראה את זבורובסקי, לא באותו שבוע ולא בימים שלאחריו.
 מקץ חודש ימים הגיעה גלויה מלונדון:

"ידידי היקר,

זה עתה ראיתי את כתובת השלוח שנגזלה מארץ מולדתך היפה. אין מלים בפי יהודות לך על ידידותך החמה. ידיד יקר, מצפוני מיסרני על דבר אחד ויחיד: חייב הייתי להזהירך מיד מפני האנגיוכסיל. אסור להזריק לאמך תרופה זו, שכבר מזמן אין עושים בה שימוש. מטעמים של אתיקה מקצועית נמנעתי מלומר לך זאת מיד, אבל שיקולים אחרים גברו בלבי. מכל מקום כתבתי למעבדות, שהיו מייצרות את התרופה בשנות השלושים והארבעים ויתכן כי עוד תמצא קופסה במחסניהם. השלך אותה לפח, בבוא החבילה לידך. איחולי הלבבים להחלמתה המלאה של אמך הנכבדה.

שלך בכל לב,

זבורובסקי."

נוכל עלוב, אמר רחביה אברמסון, הלכת, לא התעצלת ושאלת פי רופא על האנגיוכסיל. חושש היית שמא יתגלה קלונדן.

מרירות דומענית עמדה בפיו, וירושלים, שהעניקה לו לפני חודש ימים את היקרה שבתשורות, את היום המרטיט ההוא, את חיבוק הרעים המבהיל ההוא, חדלה לפתע להיות קריה נאמנה והיתה לזונה.

שבוע ימים לאחר הגלויה מלונדון, הגיעה אליו חבילה משווייץ, מאת מעבדות רוש. בחבילה היתה קופסה אדומה ועליה מתנוססת הכתובת אנגיוכסיל ובתוך הקופסה שש אמפולות ואליה מצורף מכתב:

"אדוני הנכבד,

לפי בקשת ידידנו הדגול פרופסור סטניסלב זבורובסקי מקאנאדה, אנו שולחים אליך קופסה של שש אמפולות אנגיוכסיל. לא הבינונו ממכתבו לשם מה דרושה תרופה זו לאדוני, אבל חובה עלינו לציין כי התרופה יצאה מכלל שימוש למעלה מעשרים שנה. בשעתו נועדה למקרים דחופים של אוראמיה, אבל כיום לא נמליץ על כך בשום פנים. אם אדוני מבקש לחקור הרכבן של כמה תרופות ממין זה, הרינו לציין את ההרכב, שמתוכו יעמוד כבודו על טיבך".

וכאן בא פירוטם של הרכיבים בלאטינית, ובסיום המכתב נאמר כי מעבדות רוש עומדות לשי-

רותו של מר אברמסון בהספקת ידיעות נוספות, בכל שעה שיתבקשו לכך. ובאותה הזדמנות יואיל נא בטובו למסור את ברכותיהם לידידם המשותף, הפרופסור סטניסלב זבורובסקי מקאנאדה. שבוע לאחר מכאן הגיעה עוד חבילה אל רחביה אברמסון ובה ספר בשם "השפעת האיסלאם על מסע הצלב האלביגאנוזי" מאת ס. זבורובסקי, PH.D., M.D. מעטיפת הספר חייך אל רחביה תצלום פרצופו הקטן, סמור השער של ידידו הירושלמי, הידיד ליום אחד.

בשבוע שחלף בין חבילת האנגיוכסיל לחבילת מסע הצלב האלביגאנוזי לא עלתה שנתו של רחביה יפה. הוא היה נודד לאורך כמה מן הרחובות הסמוכים לדיזנגוף, חושש להקלע אל אחד מבתי הקפה, פן יפגוש מכר, לא יתאפק וידבר. רוצה היה להספיג את הדברים בתוך דמו ולרדת לסוף משמעותם. פעם בפעם היה משמיע פרץ גיחוך וצחוק מבין שפתיו, נבהל לדעת עד כמה נפרצו מחסומי עצביו בזמן האחרון. הוא ירד לשפת הים, שם יוכל לצחוק בקול; ואמנם נתן קולו בשיר פעם בפעם והטיל חפני חול אל הגלים הלוחכים בלבנם את החוף האפל. הביט באופק השחור, אל המקום שבו הופיעו, זעיר שם זעיר שם, אורותיהן של ספינות, אורות החוזרים ונבלעים בחשכה. קשה להעלות על הדעת, אמר בלבו, אבל מבחינה מתימטית אין זה מן הנמנע, שגם זבורובסקי ניצב על חופי קאנאדה, מביט על עבר האופק בכיוון שיש בו כדי להפגיש את מבטינו. שטויות, הוסיף ואמר בלבו. אפשרות זו מתיחסת אל אחד מששים מיליון.

את הספר על מסע הצלב האלביגאנוזי קיבל אחר הצהרים ומיד גמלה בלבו החלטה לנסוע לירושלים, בו ביום. לנסוע ולשוב בלילה, כדי שיהיה במשרדו בזמן. אבל עד לשעות החשיכה שוטט ברחובות ורק לעת לילה הלך אל תחנת האוטובוסים. מבקש היה לנסוע ביחידות ועל כן שכר לו מונית, התרווח במושב האחורי וציווה על הנהג לצאת לדרך.

רק לאחר שחלפו על פני רמלה נתעורר מעלפון סמיד, שהיה שרוי בו עד לאותה שעה. הוא הבחין כי הנהג, מסיבה לא מובנת, הגביר את המהירות והיה דוהר אל תוך הגבעות, חולף על פני מכוניות שבדרך ומפזם לעצמו מנגינת מחול סהרורית.

משמאל נגלה, לפתע, ירח תפוז, עולה ומטפס בשמים. לא היו עוד מכוניות על הכביש והירח הבחין בהם עד מהרה ונלווה אל המסע. פעם השיגם והשקיף אל רחביה מן החלון הקדומני של המכונית ופעם פיגר מעט והביט בו בעד החלון האחורי. אבל אף לרגע אחד לא ניתק עצמו מהם ולא נואש מן התחרות. עצי האקליפטוס שלצדי הכביש הצניחו את בדיהם, פעם בפעם, בין רחביה לירח, והסתירוהו כדי שניה, אך מיד חזרו ונתבדרו כשערותיה המתבדרות של נערה מאושרת, הנופלות לה על עיניה, בנשקה לאהובה. "אינני רואה אותך", היא אומרת לו, ובהושיטה אחת משתי זרועותיה החובקות את אהוב לבה, היא מסלקת את השיער מעל עיניה.

"עכשו שוב אני רואה אותך" אמר רחביה לירח. הגבעות הנמוכות פינו מקומן להרים גבוהים יותר ורחביה ידע כי מערת שמשון מצויה אי־בזה בסביבה. הרץ השמימי התפוז בוודאי רואה אותה ויודע את מקומה, אך איננו מגיד. "יהיה לבך סמוך ובטוח", אמר רחביה, "שגם אני אגלה ואדע מקומה של מערת שמשון. באחד הימים האלה. באחד מאלה הימים שיבואו".